

УДК 82.09.07(100)(045)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-39>**Олександр ЧЕРЕВЧЕНКО,***orcid.org/0000-0001-9495-6967*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри прикладної лінгвістики, зарубіжної літератури та журналістики

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

(Умань, Черкаська область, Україна) *o.m.cherevchenko@ukr.net*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ТЕКСТОЦЕНТРИЗМУ У ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Статтю присвячено з'ясуванню ідей текстоцентричного підходу у практичній роботі зі студентами, дії механізмів співвіднесеності у структурі художнього твору. Дослідження здійснено на широкому літературно-художньому матеріалі з урахуванням рівневої структури мови, зокрема фонетичного, морфемного, лексичного, морфологічного, синтаксичного рівнів та їх впливу на змістово-композиційну структуру тексту. У роботі було застосовано методику науково-теоретичного аналізу, в основу якої покладено механізми співвіднесеності, що дозволило виявити ряд диференційних ознак у розкритті глибинного змісту та інтерпретації художнього тексту. Співвіднесеність змісту та форми літературно-художніх творів, лексична прозорість чи завуальованість їхнього вербального тла дозволяє виокремити твори класичного та неklasичного характеру (частіше всього модерністського, постмодерністського чи абсурдистського). Словесна тканина перших відкрита широкому колу читачів, оскільки вони є органічним поєднанням змісту та форми. Мовні одиниці в них є відображенням людського життя, почуттів особистості, вони є реалізацією естетичної концепції «зображення життя у формах життя». Створюючи образ на базі інформації, що отримується по сенсорних та моторних каналах, митець будує власну модель бачення світу в цілому та в окремих його явищах. При цьому в рамках старого значення через образне уподібнення здійснюється інтерпретація нового змісту, тому однією з найважливіших передумов семантичного варіювання слів у творах класичного характеру є комбінаторний характер лексичних значень. Основною ознакою таких творів є підпорядкованість законам графічної, фонетичної, морфемно-словотвірної, лексико-фразеологічної нормативності та граматичної відповідності певній концептуально-мовній системі. Літературно-художні твори неklasичного характеру, як правило, є порушенням єдності змісту та форми, частіше всього відображенням естетики «чистого мистецтва», тобто «мистецтва, відірваного від життя». Як найбільш суб'єктивно марковані, вони можуть мати незвичну форму, а їх зміст і, відповідно, тематика бувають затемненими, завуальованими для читача. Саме останні потребують нових підходів до їх аналізу та інтерпретації.

Ключові слова: компетентність, текстоцентричний підхід, нова українська школа, співвіднесеність, текст, підтекст, зміст, форма, твори класичного та неklasичного характеру, мова, фонетика, морфеміка, словотвір, лексика, морфологія, синтаксис, аналіз, інтерпретація.

Oleksandr CHEREVCHENKO,*orcid.org/0000-0001-9495-6967*

Candidate of Philological Sciences,

Associate professor at the Department of Applied Linguistics, Foreign Literature and Journalism

Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University

(Uman, Cherkasy region, Ukraine) *o.m.cherevchenko@ukr.net*

THE REALIZATION OF THE IDEAS OF TEXT-CENTRIC APPROACH IN PRACTICAL WORK WITH STUDENTS

This research paper is devoted to the clarification of ideas of text-centric approach in practical work with students, and functioning of correlation mechanisms in the structure of a literary text. The study has been conducted on varied language material with the consideration of the level structure of the language, particularly phonetic, morphemic, lexical, morphological, syntactic levels and their influence on content and composition structure of the text. This paper presents the use of the method of theoretical analysis based on the mechanisms of correlation that made it possible to determine a number of differential features in revealing its deep content and interpretation of the literary text. The correlation of the content and the form of literary texts, lexical transparency or intended vagueness of their verbal background makes it possible to differentiate between works of classical and nonclassical character (mostly being modernist, postmodernist or absurd). The verbal texture of the classical texts is vividly exposed to a wide circle of readers thanks to the organic combination of their content and form. Their language units reflect people's life, individual's feelings, being the realization

of the esthetic conception of "reflecting life in life forms". Creating images based on the information received through sensory and motor skills channels, each artist creates his or her own model of vision of the world in its holistic and specific phenomena. Herewith within the frame of the old meaning through the image likeness, the interpretation of the new content is realized. Thus, one of the most important preconditions for semantic variability of words in classical texts is the combinatory character of lexical meanings. The most significant feature of such texts is superordinate to the rules of graphic, phonetic, morphemic, lexical and phrasal norms as well as grammatical correlation to a certain conceptual language system. Literary texts of nonclassical character usually present breaching the accordance between their content and form, the reflection of the esthetics of "pure art", in other words "art detached from life". Being highly subjectively marked, they can be of a non-conventional form, their content and respectively their themes can be concealed and vague for the readers that should require new approaches to their analysis and interpretation.

Key words: *competence, text-centric approach, new Ukrainian school, correlation, text, subtext, content, form, classical and nonclassical texts, language, phonetics, morpheme, wordformation, lexis, morphology, syntax, analysis, interpretation.*

Постановка проблеми. Сучасна університетська система навчання спрямовує діяльність майбутнього вчителя-словесника на виконання завдань, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, актуалізацію ціннісних орієнтирів, формування ключових компетентностей й, зокрема, реалізацію компетентісного потенціалу мовно-літературної галузі. З цією метою зусилля викладачів зосереджено на розвитку у студентів критичного мислення, емоційної рівноваги, інтелектуального потенціалу, цілого спектру загальнопредметних умінь (умінні ефективно спілкуватися, працювати в команді, приймати рішення, сприймати інформацію, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати припущення, робити висновки, розв'язувати проблеми, генерувати нові ідеї тощо). Особлива увага приділяється формуванню фахових філологічних навичок.

У концепції «Нової української школи» серед 10 ключових компетентностей означено дві, що тісно пов'язані з мовно-літературною освітою. У першій «Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами» увагу зосереджено на особливостях мовленнєвого розвитку, умінні «*усно і письмово висловлювати та тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних та культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час...*» (НУШ, 2017). В іншій, дев'ятій за порядком, іменованій як «Загальнокультурна грамотність» мова йде про значення літературної освіти, мета якої полягає у здатності: «*розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення до розмаїття культурного вираження інших*» (НУШ, 2017). Це дає змогу

не лише усвідомити значущість шкільної мовно-літературної освіти, а й зрозуміти, наскільки широкий спектр знань, умінь та навичок має надавати учням вчитель-словесник, працюючи в умовах нової української школи.

Аналіз досліджень. Натомість важливо допомогтися, щоб школа озброювала учнів тими знаннями і практичними уміннями, які будуть необхідні їм в ХХІ столітті: «Якщо ви хочете, щоб ваша дитина була розумною, виховуйте у неї любов до читання, до книжки; якщо ви хочете, щоб ваша дитина була дуже розумною, то виховуйте її так, щоб вона не лише багато читала, а й глибоко розуміла прочитане» (Клочек, 2017: 4). Високохудожній твір будь-якого жанру є «своєрідним інформаційним згустком, сприймання якого потребує неабиякої концентрації уваги, – зазначає Григорій Клочек. – А тепер уявімо собі, як із року в рік, із класу в клас, протягом дитинства, підліткового віку, юності, тобто за період навчання в середній школі, майже щодня учень концентрується на сприйманні літературних текстів. Маємо на увазі концентрацію особливу, яка активізує всі ділянки мозку. А головне – цей процес концентрованого сприймання тексту здатний буквально втягувати читача в нові для нього світи, ознайомлювати з іншими епохами й культурами, проживати життя інших людей і таким чином розвивати в собі емпатичні здібності. Це час активного спілкування з довершеним, високоорганізованим словом, час відкриття нових смислів, утілених у ньому. І дуже важливо, щоб у результаті такої концентрації настав той благодатний момент, коли прихована у творі художня енергія вивільняється і заряджає собою учня» (Клочек, 2017: 5).

Сучасний рівень розвитку методичної науки в аспекті вивчення зарубіжної літератури не дозволяє поки що цілковито вирішити цю надзвичайно складну проблему – аналізу літературного твору, свідченням чому є праці багатьох вітчизняних вчених: Мірошниченко Л. Ф., Ніколенко О. М., Чиркова О. С., Штейнбука Ф. М. Безперечно, на

такий стан речей передусім впливає об'єктивний чинник: предмет існує не так давно, перебуває на стадії становлення, а тому просто не вистачило часу на здобуття відповідного і достатнього для остаточних висновків досвіду. Однак, окрім об'єктивних факторів, у цій ситуації спрацьовують ще й фактори суб'єктивні, пов'язані з довготривалою традицією, яка пропонує звичні, сталі і неодноразово апробовані форми.

Мета статті – з'ясувати особливості реалізації так званого текстоцентричного підходу, який дозволяє розглядати літературно-художній твір як тло для розгортання тих видів діяльності, які пов'язані із процесом усного та письмового мовлення, та платформу для опанування необхідними навичками його аналізу, інтерпретації, оцінювання тощо. Як головну компетентність, що набуває студент, а в майбутньому і його вихованці, отримуючи літературну освіту, визначаємо уміння розуміти художній твір, як на рівні текстової, так і підтекстової інформації. Вона визначає той комплекс професійних знань і умінь вчителя, котрі давали б йому можливість ефективно навчати учнів. Уміння розуміти текст набувається шляхом його аналізу, котрий вимагає зосередженості, глибокого його прочитання та інтерпретації.

Вивчення кожної теми рекомендовано починати з цілевизначення, що сприяє становленню цілеспрямованості, активізації внутрішніх мотиваційних резервів, умотивованості рефлексії, оскільки між цілевизначенням і рефлексією є логічний зв'язок, що забезпечує здатність студентів (у майбутньому їхніх учнів) мати власну точку зору, критично оцінювати себе, свою діяльність, виявляти невикористані резерви, окреслювати шляхи подальшого самовдосконалення. З огляду на це студентам запропоновано завдання, які вони зможуть застосовувати як орієнтири у пошуках шляхів розв'язання повсякденних життєвих проблем. У процесі навчання необхідно заохочувати й підтримувати самостійність їхнього мислення, що дає змогу їм розмежовувати власну й чужу позицію, порівнювати й оцінювати їх, формувати систему ставлень та оцінок.

Виклад основного матеріалу. Літературно-художній текст – складний феномен, у структурі якого мовна одиниця виконує різноманітні функції (комунікативну, інформативну, аксіологічну, емоційну, виховну тощо), проте основною з них залишається естетична, особливість якої полягає у розкритті авторського уявлення про ідеал, що характерне для всіх сфер суспільної свідомості і життєдіяльності людини. У результаті практичної, теоретичної, естетичної взаємодії

зі світом людина пізнає сутність буття, причому цей пізнавальний процес носить індивідуально-суб'єктивний характер. Саме у відображенні особистісних уявлень про світ у художньому тексті й полягає особливість мистецтва слова. Слід зазначити, що в основі уявлення про ідеал лежить зображення найбільш досконалих та гармонійних форм довкілля, індивідуальної чи суспільної моралі, які зазвичай пов'язують з прекрасним у житті. Так чи так, відношення до зображуваного факту з позиції ідеалу є невід'ємним і суттєвим моментом змісту літературно-художнього твору. У такому розумінні мовна одиниця стає формою вираження ідеального (індивідуального) уявлення про певний об'єктивний факт та його оцінку.

У художньому творі відбувається актуалізація відношення мовної одиниці до думок, почуттів, бажань самої людини, тому слово, крім об'єктивного загальнонародного значення, набуває певних суб'єктивних ознак. У цьому розумінні можна говорити про об'єктивно-суб'єктивну природу мистецтва словесної творчості. Ще в античні часи художня творчість трактувалася як уміння зображувати предмети високі, віддалені від повсякденного життя. Так, Аристотель вважав ознакою цінності поетичного стилю використання усього того, що відрізняється від звичайної мови (епітетів, іншомовних слів тощо) (Аристотель, 1967: 34). Теоретичні положення його «Поетики» надовго визначили творчі уподобання багатьох митців слова, критиків та науковців. Ця тенденція зберігалася аж до другої половини XVIII – початку XIX ст. – періоду панування класицизму, у рамках якого художня мова усвідомлювалася як замкнена, відірвана від розмовної стихії усталена система.

Механізми співвіднесеності змісту та форми літературно-художніх творів, лексична прозорість чи завуальованість їхнього вербального тла вимагає розмежування творів **класичного** та **некласичного характеру** (частіше всього модерністського, постмодерністського чи абсурдистського). Словесна тканина перших відкрита широкому колу читачів, оскільки вони є органічним поєднанням змісту та форми. Мовні одиниці в них є відображенням людського життя, почуттів особистості, вони є реалізацією естетичної концепції «зображення життя у формах життя». Створюючи образ на базі інформації, що отримується по сенсорних та моторних каналах, митець будує власну модель бачення світу в цілому та в окремих його явищах. При цьому в рамках старого значення через образне уподібнення здійснюється інтерпретація нового змісту, тому однією з найважли-

віших передумов семантичного варіювання слів у творах класичного характеру є комбінаторний характер лексичних значень. Матеріальним засобом вираження образного змісту слова є його співвіднесеність з іншими словами в загальнонародній мові або ж у межах даного літературно-художнього твору. Образний задум митця може спричинити активізацію будь-якого компонента значення мовної одиниці, тому нові смислові утворення можуть виникати і в межах однієї фрази, і в межах одного розділу, і з цілого завершеного літературного тексту. Основною ознакою таких творів є підпорядкованість законам графічної, фонетичної, морфемно-словотвірної, лексико-фразеологічної нормативності та граматичної відповідності певній концептуально-мовній системі.

Так чи так, функціонування мовної одиниці у літературно-художньому творі класичного характеру супроводжується актуалізацією його певних семантичних властивостей. На цьому тлі встановлюють специфічні особливості художнього смислу, структура якого базується на лексико-семантичних закономірностях, однак підпорядкована авторському задуму, який виявляє свій ідіофункціональний характер. У такий спосіб можна встановити ієрархію мовних одиниць, які семантично, асоціативно, функціонально різною мірою беруть участь у розкритті ідейно-образного змісту художнього твору. У їх відборі та комбінуванні проявляється ідіостильовий характер літературно-художнього тексту, його інтелектуалізаторські можливості. Для творів такого плану є чимало методичних можливостей в рамках традиційних шляхів аналізу художнього твору, серед яких: 1) за розвитком дії, або «услід за автором» (його ще називають послідовний, цілісний); 2) за образами, чи пообразний; 3) проблемно-тематичний, що сприяють ефективному вивченню літератури в школі та досягненню цілей, передбачених директивними документами (Штейнбук, 2009: 89–90). Леся Мірошниченко до цієї класичної тріади додає ще ідейно-тематичний та комбінований шляхи аналізу.

Однак за допомогою цих методів «адекватно аналізувати такі естетичні феномени, як література модернізму, тим більше література постмодернізму, просто неможливо», – зазначає О. Чирков (Чирков, 2001: 46). Літературно-художні твори неklasичного характеру (модерністські, постмодерністські, додамо ще абсурдистські), як правило, є порушенням єдності змісту та форми, частіше всього відображенням естетики «чистого мистецтва», тобто «мистецтва для мистецтва». Як найбільш суб'єктивно марковані, вони можуть

мати незвичну форму, а їх зміст і, відповідно, тематика бувають затемненими, прихованими для читача. І перший крок до їх аналізу полягає саме у з'ясуванні їх неklasичної природи та неможливості застосування традиційних практик їхнього аналізу.

У таких художніх творах увага більше прикута до формальних ознак, зокрема графічних, як, наприклад, вірші-малюнки (згадаймо відомі каліграфи «Ейфелева вежа», «Зарізана голубка й водограй» Гійома Аполлінера або ж «Вірш про повітряну кулю» засновника італійського футуризму поета Філіппо Томмазо Марінетті). Ці твори можна зрозуміти навіть не знаючи жодного французького чи італійського слова, оскільки поезії візуально нагадують той чи той образ. Ця свобода поводження з буквами, словами та малюнком надихнула італійських художників Руссолло і Балла на створення знаменитих картин – «Динамізм автомобіля» та «Рух собачки на ціпку». Так з'явився футуризм у італійському живописі.

Модерністське експериментаторство торкається будь-якого рівня мови, передусім фонетичного (відомі «Голосівки» Артюра Рембо). У цьому сонеті митець пропонує нове поетичне бачення, коли поєднуються звуки і кольори в одне ціле, душевний стан природи і людини, земне і божественне. Поет визначає новий принцип формування образу, який будується як низка довільних асоціацій ліричного героя між звуками й кольорами, зоровими образами. Голосні звуки дають імпульс його творчій уяві, викликаючи образи, народжені враженнями від зовнішнього світу і напруженого духовного життя. Так, звук «А» асоціюється у поета з чорним кольором смерті, тління, мухами на смітниках – символом усього віджилого, непотрібного. Звук «Е» пов'язується з білим кольором, прадавньою чистотою льодовиків. «І» символізує пурпур, струм крові, бурхливі пристрасті. «У» втілює мудрість зеленої природи і водночас людську мудрість. «О» асоціюється з синім кольором неба, неземними таємницями і нерозгаданим божественним смислом. Однак, цей асоціативний процес набуває виразно індивідуального забарвлення, породжуючи у кожного читача свої сугестивні реакції.

Модерністська література часто демонструє яскраві зразки словотвірної-лексичної потенціалу мови. Межова доба кінця ХІХ – початку ХХ ст. унікальна своєю багатовекторністю, літературу того часу позначено співіснуванням різноманітних напрямів та течій, які значною мірою вплинули на формування художньо-естетичних уподобань європейської спільноти. Синтетичний

характер літературних явищ зумовлено також впливом урбаністичних факторів, коли місто набуло ключового значення у суспільно-політичному та культурному житті означеного періоду. Саме цей образ, у протиставленні образу *села*, стає одним з провідних у європейській літературі.

Його своєрідну інтерпретацію знаходимо у творчому доробку бельгійського поета Еміля Верхарна (збірки «Поля в маячінні» (1893), «Примарні села» (1894)). Найвиразнішим із його поетичних циклів, найбільш яскравим і оптимістичним та, водночас, похмурим і трагічним, вважається збірник «Міста-спрути» (1895). Заголовний образ велетенського міста-спрута, яке поглинає розорене село, подає поет у вірші «Похід». Тлом розгортання образної характеристики *міста* стає постійне експериментування, пошук незвичного у звичному: автор вдається до поєднання значень двох мовних одиниць (*місто* та *спрут*) в одному на тлі уже відомих моделей словотворення, результатом якого стає виникнення нового образного смислу *місто-спрут* (пригадаймо відомий новотвір Тараса Шевченка *церков-домовина* у відомій поезії «Стоїть в селі Суботіві...»). «Міста-спрути» – це високохудожня спроба образного осмислення тих реальних суперечностей, які несє в собі тогочасне місто. Саме з цих суперечностей виникають два основні ракурси його відображення: викривальний, сатиричний та патетичний, стверджувальний.

Як бачимо, основне змістове навантаження в літературно-художньому тексті мають лексичні одиниці, однак у модернізмі вони часто демонструють «затемнення» смислу та навіть його незрозумілість (пригадаймо експериментаторську роботу футуристів в галузі літературних художніх засобів і літературної мови). У такий спосіб простежувалася відмова від комунікативної функції мови та зосередженість на ритмічних виражальних можливостях слова та можливості самовираження особистості через незрозумілий для інших набір звуків.

Окремо слід сказати й про тексти, що взагалі позбавлені традиційного змісту, тобто лексичного наповнення. Цікавою у цьому сенсі є книга Алекса Смолла «Що Чоловік знає про Жінку?» (Смолл, 2006), яка, на перший погляд, видається науково-популярним дослідженням про сутність взаємин між чоловіком та жінкою. Проте читач, гортаючи сторінки книги, знаходить їх пустими,

всі без виключення. Чи можна у такому разі вважати книгу художнім твором? Гадаємо, що так, адже відсутність традиційного змісту стає вираженням авторського уявлення про ідеал: пусті сторінки дають відповідь на запитання – чоловіки НІЧОГО не знають про жінок. Тому у тексті не знайдемо традиційних зображувально-виразових засобів (епітетів, метафор, порівнянь тощо).

Інколи модерністський твір синтезує цілий ряд новаторських рис. Так, поема Стефана Малларме «Кинутий жереб ніколи не скасує випадку» вражає передусім нетрадиційним розміщенням заголовку не лише на першій сторінці, а й посеред тексту. У ній повністю відсутні пунктограми та застосовано різноманітний шрифт. Як зазначав сам поет у передмові до поеми: «Цей неприхований спосіб викладу думки, з усіма її скороченнями, відступами, вислизаннями або навіть із самим її рисунком та внутрішнім планом, витворює для того, хто схоче прочитати цей текст уголос, щось на взір музичної партитури. Різні друкарські шрифти відповідають відмінності між головними, другорядними та похідними від них мотивами, що має істотне значення для усного звучання, а розміщення посередині, вгорі чи внизу сторінки підказує підвищення або зниження інтонації» (Малларме, 2001: 179).

Висновки. Підсумовуючи сказане, можемо констатувати, що передумовою семантичного варіювання слів у художніх творах класичного характеру є комбінаторний характер лексичних значень, їх здатність прирошувати смисл, створюючи двоплановий, об'єктивно-суб'єктивний художній образ. У творах же некласичного характеру механізми співвіднесеності дещо інші, зумовлені передусім дією суб'єктивних факторів, порушенням традиційної єдності змісту та форми твору, більшою творчою свободою митця. Тому їхню тематику буває складно визначити, а авторське уявлення про ідеал максимально тяжіє до оригінальності, створюючи нові виражальні засоби (пусті сторінки, використання різного шрифту, вірші-малюнки тощо), які унеможливають тривіальність буття. Ця теза повною мірою відповідає положенню про творчий характер мови. Як результат, виникають труднощі інтерпретації таких творів, визначення їхнього естетичного тла і, відповідно, вони потребують появи інших, інноваційних шляхів та методів аналізу художнього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристотель. Поетика. Київ: Мистецтво, 1967. 134 с.
2. Ключек Г. Д. Літературна освіта в новій українській школі: стратегія і тактика реформування. *Дивослово*. 2017. № 1. С. 7–11. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/2-0117.pdf> (Дата звернення: 15.12.2023 р.).
3. Малларме С. Вірші та проза / Упоряд. та перекл. з фр. М. Москаленка / Передм. Д. Наливайка. Київ: «Юніверс», 2001. 240 с.
4. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2000. 240 с.
5. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України. Київ. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Дата звернення: 15.12.2023).
6. Смол Алекс. Що Чоловік знає про Жінку? Київ, 2006. 286 с.
7. Чирков О. С. Щоб учні могли висловлювати власні естетичні судження про художній твір: текстуальний, інтертекстуальний, контекстуальний методи його дослідження. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001, № 3. С. 45–47.
8. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: Навчальний посібник. 2-ге вид., випр. та уточн. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 280 с.

REFERENCES

1. Arystotel (1967). Poetyka [Poetics] Kyiv: Art. 134 s. [in Ukrainian].
2. Klochek H. (2017). Literaturna osvita v novii ukrainskii shkoli: stratehiia i taktyka reformuvannia [Literary Education in the New Ukrainian School: Strategies and Tactics of Reformation]. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/2-0117.pdf> [in Ukrainian].
3. Mallarme S. (2001). Virshi ta proza [Poems and Prose] Kyiv: 'Universe'. 240 s. [in Ukrainian].
4. Mirosnychenko L. (2000) Metodyka vykladannia svitivoi literatury v serednikh navchalnykh zakladakh: Pidruchnyk dlia studentiv-fololohiv [Teaching Methodology of Foreign Literature in Secondary Educational Establishments: Text-book for Students-Philologists] Kyiv: Lenvit. 240 s. [in Ukrainian].
5. Nova ukrainska shkola [The New Ukrainian School] (2017) URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].
6. Smol A. (2006). Scho Cholovik znaie pro Zhinku? [What does a Man Know about a Woman?]. Kyiv. 286 s. [in Ukrainian].
7. Chyrkov O. (2001). Schob uchni mohly vyslovliuvaty vlasni estetychni sudzhennia pro khudozhnii tvir: tekstualnyi, intertekstualnyi, kontekstualnyi metody yoho doslidzhennia [In Order for Pupils to Be Able to Express their Aesthetic Judgements about a Literary Work: Textual, Intelligent and Contextual Methods of its Study] World Literature in Secondary Educational Establishments of Ukraine, 3. 45–47. [in Ukrainian].
8. Shteinbuk F. (2009). Metodyka vykladannia zarubizhnoi literatury v shkoli: Navchalnyi posibnyk. 2-he vyd., vypr. ta utochn [Teaching Methodology of Foreign Literature at School: a reference book, 2nd edition, corr. and specif.] Ternopil: a Traveller. 280 s. [in Ukrainian].